

Цетиње, 22. августа

Када је пјесник у патриотском болу кликнуо из дубине душе своје: „Остајте овдје!... Сунце туђег неба неће вас гријат“ к’о што ово грије...“ ни помислио није до чега ће се доћи.

Сад већ стојимо пред грозним чином. Домаће становништво потлачене Босне и Херцеговине у велико се исељава. То је исељавање било и раније, за вријеме окупације, али мјестомично, по гдје-што, али послије анексије настало је исељавање на буљуке.

Као и раније, влада ништа не чини да то исељавање спријечи. Напротив, сада га у толикој мјери подржава, да сви њени поступци одају, да она баш систематски ради на томе да не само исељавање потпомаже, него га и изазива. То најбоље доказује отворена изјава гачког предстојника, коју је дао пред кнезовима, када је, без икаквог околишања и зазора, открио план и намјере владе, која иде за тим, да исељавањем домаћег елемента створи од Босне и Херцеговине њемачку колонију.

То јасно одаје, да се исељавањем хоће да потпомогне завојевачка политика Аустрије и њено продирање на Исток.

Окупацијом Босне и Херцеговине Аустро-Угарска није хтјела да учини ништа за Босну и Херцеговину, него је њу искоришћавала за своје завојевачке сврхе. Погоршавајући и иначе рђаво и несређено економско стање народа, она је систематски радила да у народу изазове што веће негодовање и незадовољство и да га тиме нагна да напусти огњишта своја и иде у бијели свијет, како би, одмах за тим, напуштена земљишта послужила колонизацији Нијемаца и Мађара. И само аграрно питање, које је изазвало народни устанак и довело до окупације, њој је послужило за то. Није хтјела да га ријеши и оставила га је отворено како би што више изазвала исељивање, не обзирајући се што јој се мандат баш базирао на ријешењу његову.

Када је обији земље потпуно приграбила себи и присајединила их, отпочела је агилније да ради на исељавању и постизавању планова својих. Некоректним поступцима својим све је више уносила огорчење у народу и када је видјела да је у томе толико успјела, да је домаћи елемент готов на све само да се опрости од силних насиља, пропуштала је агенте своје, да међу народом рију и да га разним обманама и обећањима дижу са родне груде и упућују у бијели свијет.

Лаковјерни свијет, а нарочито Муслимани, које вјерске традиције нарочито спутавају, као што раније није могао да прозре намјере зе-

маљске владе и њених агената, то се и сада дао врло лако обманути. Рачунајући, да ће му свуда бити боље, него што му је на огњишту прадједова, није много размишљао, него је упадао у сплетке и замке, напуштао огњишта своја и исељавао се. Сви покушаји, да не срља у очигледну пропаст и да не напусти домовину, били су узалудни у толико прије што су као згодни мамац служиле разне измишљене приче како се отоманска царевина нарочито ангажовала и постарала, да све исељенике смјести на врло погодна земљишта што их има у Малој Азији.

Али док су се Муслимани на тај начин почели јатомице да исељавају, дотле се међу домаћим елементом створио покрет, који је, видјећи опасност која му пријети исељавањем домаћих и насељавањем страних елемената, ишао за тим, да напуштена имања задржи за себе. Како се тиме кваре сви планови аустриски, природна је ствар што она на то није равнодушно гледала, него је противу тога устала на начин који је само њој сопствен. Преко својих органа почела је забрањивати домаћем живљу да откупљују имања од исељеника, а да би то маскирала створене су приче о благостању, које ће настати по домаћи живаљ кад се буду Нијемци настанили у сусједству њихову.

То је и проузроковало, да се најзад свакоме отворе очи и да се види за чиме се иде, те је ушљед тога и међу самим Муслиманима настао покрет, да се најенергичније одупру навали германизације и да на сваки начин сузбију даље исељавање. У ту сврху међу напредним Муслиманима је образован нарочити одбор, који ће на народ ових дана упутити проглас, у коме ће изложити све опасности, којима се исељеници излажу напуштајући огњишта своја, као год што тим исељавањем отежавају животоних, који у земљи остају. Сем тога Муслимани намјеравају, да отпочну акцију, којом ће спрјечавати даље исељавање и чинити да се спекулативне намјере земаљске владе бар у будуће осујете.

Већ по себи се разумије, да власти неће олако пропустити ову најновију акцију напредних Муслимана, те ће гледати, да је угуше било и по цијену највећих жртава, али, и крај тога, све ће зависити до самих Муслимана и њихове увиђавности. Народ Босне и Херцеговине прошао је кроз патње, невоље и разна искушења. Оне не само што га нијесу сломиле, него су га само челичиле и давала му маха, да се прекали и храбри како би истрајао у овој неравној борби. И ова најновија искушења, која му предстоје неће бити ништа мања,

ништа лакша, али ако буде достојан син оних старих хероја, ни ово га неће сломити.

И у колико нам тешко пада што нашу браћу поново водимо пред новим искушењима, патњама и недаћама, у толико радосније поздрављамо овај нови покрет међу њима, којим се устаје противу њихових угњетача. Зато нам и не остаје друго, него да им и ми, са њиховим и нашим пјесником довикнемо:

Остајте овдје!... Сунце туђег неба
Неће вас гријат“ к’о што ово грије;
Грци су то залогаји хљеба.
Гдје свога нема и гдје брата није.

Криза у Србији

— нарочити извјештај —

Београд, 17. августа

Ушљед зимунских догађаја на Балкану у Србији је образована влада од свију странака у земљи под предједништвом старог државника и научара Стојана Новаковића. Ова влада је примљена у Србији врло лијепо и одушевљено, као што је поздрављена симпатично и у цијелом Српству. Како су у овој влади заступљене све странке својим вођама и првацима, то је влада С. Новаковића названа велика влада.

Овако састављена велика влада улијевала је увјерење свакоме, да ће она на челу управе земље остати дуже вријеме и да ће у овим судбоносним данима по Српство управљати крмилем државним што се најбоље може.

Сада се одједном појавила министарска криза. Изазвала је оставка министра правде Стојана Рибарца, вође националне странке. За њом је одмах шљедовала оставка предједника министарства Стојана Новаковића, вође напредне странке, сматрајући да не може даље остати на челу кабинета, из кога иступа вођа националне странке.

Рибарац је оставку положио поводом избора предједника општине у Шапцу. Тамо су била два кандидата, од којих је побједио кандидат здружених радикала. У корист пропалог кандидата здружених напредњака и националиста Рибарац је тражио да се избор уништи и да се након обави, али када у томе није успио, положио је оставку. Том приликом се открило и оно, што се давно насљивало и наговјешавало: Да национали не симпатизу коалиционој влади и да се са њоме нијесу задовољни, као год што је избијало незадовољство и у једном дијелу напредњака.

Велика влада је састављена из предједника свију политичких странака, али је у њој било највише чланова радикалне странке, старијих и млађих радикала. Надајући се у већину и у влади, као и народу, радикали су били и од јачег утицаја.

Напредњаци и национали, који су преко својих вођа имали учешћа у влади, па и одговорности, нијесу могли мирно и равнодушно да гледају на рад радикала заступљених у влади. Зато су настојавали преко својих представника у влади или да се ради тако, да све странке подједнако имају користи од коалиционе владе или да је сасвим напусте и оставе радикалима.

То је трајало тако неко вријеме, док није дошао избор у Шапцу. Како су на томе избору претрпјели пораз напредњаци и национали, то је национална странка утицала на свога вођу, да оваком стању учини крај.

Тако је дошло до министарске кризе. Она још није ријешена. Ријешење њено одложено је док сви чланови владе не буду на окупу.

Судећи по држању националаца, иступ С. Рибарца је неминован. Према томе се може очекивати и иступ С. Новаковића.

Ради се и радиће се, да се министарска криза избјегне и да коалициона влада и даље остане, ма Рибарац замијенио који други првак националне странке.

Не буде ли се успјело у томе, а слаби су изгледи, да ће се криза избјећи, не прео-

стаје ништа друго него да старији и млађи радикали предузму владу сами.

Овакав исход не може никога обрадовати и зато се енергично и настојава, да коалициона влада од све четири странке и на даље остане, све и ако се види, да криза није избила због личности него због незадовољства странака са радом коалиције.

Општа ствар неће много изгубити ако на управу земље остану само радикали, али је много боље било, да до ове кризе није дошло. Четворна коалиција давала је више гаранције, да ће се радити на крупним и значајним стварима и да ће се партиске страсти спутавати како се не би вријеме трошило, као на жалост до сада у беспослицама и међусобном трвењу. Зато и треба настојавати у колико се може, па и по цијену сићушних партизанских обзира, да до распада коалиционе владе не дође. Мало више сусретљивости, увиђавности и презрења, као год и обзира на дане које преживљујемо, па ће се ипак моћи лијеп излаз наћи.

А наше је дубоко увјерење да у Србији има људи, који ће и учинити да до тога и дође!

Нова влада у Грчкој

У Грчкој је била поново промјена министарства. Ново министарство је образовао Мавромихалис, који је предузео министарство спољних послова и војно.

До промјене министарства дошло је и овог пута због несређеног стања у војсци.

Као што је познато, у Грчкој постоји покрет међу официрима, којим се иде за тиме, да се чланови владарске куће повуку из војске. Како се овој њиховој жељи није излазило у сусрет, то је долазило до испада, који се још једнако испољавају.

И пред владом која је пала официри су тражили да се њихова жеља задовољи, те им је обећано, да ће се по њиховој жељи учинити, али је све остало по старом. То је изазвало силну узрујаност међу млађим официрима у Грчкој, да се говорило чак и о завјери.

Побуна млађих официра изазвала је пад кабинета, а како се ова побуна поновила, то је и нови кабинет пао и ако честито није ни угријао министарске столице.

До пада кабинета је овог пута дошло ушљед сукоба официрског клуба са престолонашљедником Константином, врховним командантом војске. Престолонашљедник је на име био објавио у листу „Скрипу“ сва акта по афери млађих официра и мајора Крице како би се пред јавношћу оправдало притварање тога мајора.

Цио официрски кор се противу тога незаконитог поступка престолонашљедничког побуну, тражећи најенергичније да се он одмах смијени са дужности врховног команданта војске.

Оптужени мајор Крица на то је изашао у јавности са писмом, упућеном листу „Емпрос“, у коме обилежава поступак престолонашљедников као незаконит и тражи, да се одмах преда војном суду.

На тај начин је поново дошло до сукоба, који се био толико заоштрио, да влада није могла наћи никаква излаза него да се повуче. И повукла се, остављајући сада Мавромихалису да он нађе излаз из ове озбиљне ситуације.

Међутим грчки официри поднели су краљу Ђорђу ове захтјеве:

Успостављање двогодишње војне службе и то у мирно доба 14.000, а у ратно доба 150.000 војника;

Укидање генералних заповједника;

Краљевски принчеви да се уклоне;

Позив једног страног инструктора за организацију војске;

Реформе у војној управи;

Попуњење ратног материјала новим набавкама.

Од министра мрнарице тражи се организација мрнарице.

У исто вријеме официри су управили проглас на грчки народ, у коме излажу свој покрет, а атински гарнизон се утаборио изван града.

Свакога ко не познаје прилике у Грчкој, ови догађаји ће изненадити. Али томе се не треба ништа чудити. У грчкој војсци није она дисциплина и субординација као у осталим европским државама. Тамо су официри и са грађанским правима, те слободно узимају учешћа у политичком животу као год и сви остали грађани. Они су официри само док су по касарнама, на дужности. Ван дужности они су као и остали грађани, те од туд и могу да пишу по листовима и да заузимају онаква становишта као што су заузели и овом приликом. На то им закон и уређење војске даје права, те на тај начин и раде што хоће.

И док је то тако неће бити никакво чудо ако се њихов покрет буде и у будуће понављао.

Чеси и Нијемци

Несносно стање, које је завладало између Чеха и Нијемаца, побујило је аустриског ћесара, да лично настане, да се предузму преговори ради измирења Чеха и Нијемаца. Због тога је предсједник аустриског министарства барон Бинерт имао дугу и значајну аудијенцију код ћесара. На тој аудијенцији ћесар је изјавио своју жељу, да се омогући рад чешког сабора и да се постигне ако не измирење а оно споразум Нијемаца са Чесима.

Поводом тога службено се јавља, да ће барон Бинерт сазвати конференцију чешких и њемачких политичара између 23. и 26. ов. м. Тој ће конференцији бити задатак да измири Чехе и Нијемце у толико да би се омогућио рад чешког сабора и аустриског парламента.

Прије тога ће барон Бинерт повести преговоре са појединцима како би рад на конференцији омогућио.

Преговори за примирење моментано су сада застали због тиролских свечаности.

Као што листови доносе, барон Бинерт намјерава да споразум Чеха и Нијемаца постигне на тај начин, што неће ни једнима ни другима нудити никакве концесије. Он намјерава да и даље остане дошљедан своме држању, од кога неће одустати чак и да до распуста парламента дође, ма и без њега владао.

На то чешки листови са свим умјесно примјећују: Може барон Бинерт мислити и радити како год хоће, али је очигледна ствар да мора промијенити своју досадању политику. На то га упућује и држање ћесарово. Аустриски предсједник министарства зна за узроке, који су довели до сукоба и заплета и ако хоће успјешан рад, мора прије свега њих да отклони. Без тога од споразума не може бити ни ријечи. Зато барону Бинерту ништа друго не остаје него или да промијени досадањи систем владавине или да — иде кући.

Као што се из овога види, ни једна ни друга страна и не мисли

на попуштање, те према томе ни од ових конференција и савјетовања неће бити ништа.

На тај начин доћи ће се до онога што се одавно предвиђало: садања влада загазиће у реакцију.

До душе, она од ње ни сада није далеко, али ће тако бити још и формална, а не само стварна.

Акција Цавид паше

Када је Цавид паша добио наредбу да обустави своју акцију против Арбанаса и да похита у Цариград, Арбанаси су ликовали. Држали су као поуздано, да ће остати на миру и да ће им и даље бити одријешене руке како би, као што су научили, продужили своје зулуме и насиља. Њихови „усређитељи“ фратри, који су у многоме узрок објести Арбанаса, јавно су приповиједали како је то учињено уливом једне стране државе. Али то веселе било је кратког вијека. Цавид паша је у Цариграду реферисао о своме раду у Арбанији и не само што му је наређено, да је настави, него су му оставили и потпуно слободно кретање.

Његов повратак у Митровицу Арбанаси су са негодовањем примили, уздајући се овог пута да ће му даћи рад потпуно осујетити својом непокорношћу. Зато су се почели спремати за отпор онако исто као што су давали и раније отпора кад год се што покушало противу њих.

Цавид паша је узео са собом један батљон војника и батерију топова и кренуо за Пећ, гдје му је стигла још једна батерија брзометних топова.

У Феризовићу је дошло до првог сукоба. О томе из Феризовића јављају:

Поновна мисија Фуад паше код побуњених Арнаута није мирним путем успјела и војска је, према наређењу из Цариграда, употријебила оружје. Први је окршај био код брда Куке с лијеве стране призрепског друма и трајао је 2 и по часа. Аскери су пуцали из топова и машинских пушака, које су биле постројене код латинске цркве и џамије у Феризовићу. Арнаути нијесу могли због даљине ни ступити у пушчану борбу, те су се разбјегли са својих позиција у оближња села: Дробњак, Петрово и Муовце. Војска је одмах заузела све њихове позиције и на брдо Куку испела топове. Послије 5 часова мира, отпочела је друга борба испод Феризовића на путу за Гилаце и Скопље и трајала је један сат, послје чега су се Арнаути разбили и разбјежали по удаљеним селима. У оба окршаја није било скоро никаквих жртава од војске. Има неколико рањених; мртвих нема. Од Арнаута има око 20 мртвих, а колико је рањених, не зна се. Пошто је дошло појачање са једним и по табором пјешака и четири брзометна топа из Скопља, предузета је истрага међу побуњеницима, којима ће суд најстрожије судити. Власт је дознала, да су побуњени Арнаути силом и под најстрожијим пријетњама повели уза се и око 600 Срба из разних косовских села јужно од Приштине и ако су без оружја били на разбојишту. Због Срба војска и није хтјела за дуго да пуца из топова, јер их је жалела, познавајући њихов невољан и тежак положај. У исто вријеме с војском је отишао у Плав и Гусиње, пећски мутесариф. Узрок тога похода је, што су Рувовић из села Нерезаја одузели пушке од 18 аскера и све их поклали и што се у Плаву и Гусињу установила нека завјера против уставног режима, при чему је погинуо један жандармски чауш. На челу је устанака у Плаву Хасо Феровић, коме су дошли на састанак 43 Малесорца, на челу са Шабан Биљакотом те утврдили „бесу“ са Плављанима. Многе од својих присталица оставио је Шабан у село Хоте, гдје је био и Иса Бољетинац. Из Плама је Шабан отишао у Гусиње, гдје је одржан збор реакционара у кући Смаиља Никочевећа. Сем овога, гусињским реакционарима је на челу и Али еф. Ријешено је: да не признају власт; да не плаћају виргију и бедел; да не дају аскер; и да не допусте ни пошто, да им се одузме оружје. Ово је ријешено јавно, а тајно су ријешили: да нападну на ућумат и прогнрају чиновнике. Прво су напали на бимбашин стан, због чега се пуцало са обје стране, при чему је погинуо један жандармски чауш. Мутесариф пећски ишмароа је и наредио, те су добро избити напали медреса, а стављен је у притвор само Смаиљ Никочевећ. Мутесариф се пећски бавио у Гусињу свега 6 дана, не учинивши у ствари ништа.

Као што јављају из Пећи, силан је нован донесен из Аустрије међу тамошње Арбанасе. Главни гњездо и благајна аустриске пропаганде у Санџаку је Сокољ Дедина кућа у Вишњеву. Ова се пропаганда у главном врши помоћу католичких фратара и латинских Арбанаса, али миа доста платеника и међу другима. Изгледа, да су сви реакционарски покрети,

што се у пошљедње вријеме одигравају, дијело аустриске пропаганде, која још увијек има исте освајачке намјере према Турској. Аустрија парочито удешава нареду у Санџаку, да би се послје користио. Као главни агитатори сматрају се фратар Анџело и други један фратар из села Сеоца. Они у пошљедње вријеме непрестано крстаре кроз: Плав, Гусиње, Сеоце и Вусање, а у вези су и са осталим арбанашким крајевима.

И сукоби на нашој граници плод су арбанашких спекулација, али им све то неће ништа помоћи.

Акција Цавид пашина је енергична и он неустрашиво продире даље тако, да се плодови његова рада већ осјећају. Није далеко вријеме када ћемо видјети да је и Арбанија покорена.

Криза у Угарској

Требало је да захладни, да прође љетњи одмор, па да у Угарској криза поново дође на дневни ред. Љетњи одмор, као што се види, ни мало није утицао на Мађаре, да се примире и да према Бечу промијене држање. Зато бечки листови потпуно правилно и схваћају, да ће на јесен избити опет борба између Пеште и Беча.

Ту борбу наговјештава и сам предсједник сабора Јуст. Он је ових дана једном приликом држао говор, у коме је истакао како се независна угарска банка мора 1911. год. неминовно увести. Још је рекао како се у коалиционој влади односи нијесу ни мало измијенили и да још постоје несугласице. Зато је и позвао чланове независне угарске странке да истрају у борби, која ће великом жестином избити на јесен.

Додирнувши питање о фузији рекао је, да је фузија шесетседмаша и Кошутова апсурд, али да би се још могло да постигне фузионисање свију оних група, који су за угарску самосталну банку. Само тим фузионисаним гурпама могла би, рекао је Јуст. Кошутова странка бити на челу, пошто ће се заложити свима силама, да постигне економску независност Угарске. „У борби за ту независност“, завршио је, „нећу ни у чему одступити“.

Као што се из тога види, Јуст је још једнако ратоборан и непомирљив елемент, који се лако не може сломоти.

Сам Кошут много је умјеренији. Њега је интервјуисао ових дана у Карлсбаду дописник „Neue Freie Presse“, те су том приликом разговарали и о угарској кризи. Као главни узрок садање угарске кризе означаје Кошут то, да већина парламента стоји на становишту, које се до душе оснива на законима које је краљ одобрио, али се никак неће сада још провести. У штед тога и кула се све могуће, праве се разни, чак и сумњиви експерименти, му они само школе и земљи и народу. Несумњиво је, да би независна странка у случају нових избора добила још много више мандата: странка би се вратила у парламент са још радикалнијим члановима него су садањи њени посланици. Кошут мисли да је главна задаћа парламента, створити изборну реформу још прије него буде распуштена, а то тим више, пошто се коалиција наспрам круне и наспрам народа у том погледу обвезала сталним обећањима. С тога би баш нужно било, да садања парламентарна већина проведе изборну реформу.

Сем тога је новинар питао министра Кошута, шта мисли, хоће ли садања влада провести изборну реформу и хоће ли бити примљена законска основа грофа Андраша. На је Кошут одговорио: Сигурно! Законска основа о изборној реформи грофа Андраша може постати законом, претпостављајући само да ће се провести некоје преиначе. Коначно је споменуо Кошут, да је с грофом Апоњијем у најбољем споразуму.

Буром се дакле наговјештава. Питање је хоће ли већ једном Мађари стећи бар толико намети да виде, да сами не могу никак ништа учинити.

Недаће аустриске војске

— Поводом велике несреће у Кривошијама —

Дубровник, 19. августа
Велике несреће у Кривошијама изазвале су читаву буру у штампи. Званични кругови бн хтјели разним деманцијама да оповргну све вјести о томе, па се чак и Correspondenz Bureau упрегао у то. Али су лоше среће. У мјесто да сузбију вјести, они их напротив, откривају.

Јављено је, да је пало било преко двије стотине војника и тринајест официра а наслућивало се и о томе да је неке гром убио. Сада је по самом признању званичних демантија, утврђено, да је било више случајева обољења, да је једнога војника убио гром и т. д. Али, крај тога, чепрањем по овој ствари установљено је и ово:

Од грома су пострадали тројица. На мјесто је остао мртав домобрански кап-

лар Катовић, један је тешко рањен, да се сумња да ће остати у животу, а трећи је изгубио очни вид!

У Котору за вријеме вежбе артиљерије једна граната се распрела, те је једног војника сасвијем разнијела у парчад.

Кад су питали једног од разбољелих војника о броју жртава, рекао је да је само једног дана пало више од двије стотине војника. И онда је додао да су и разни официри понадали од умора и напрезања.

На тај начин са свим је разумљиво што је у Приморју поникла, нова народна изрека. Не каже се: „Пропало као Јанко на Косову“, него: „Пропало као ћесарова војска у Кривошијама“!

Гроф Форгач о велеиздаји

Аустриски посланик у Биограду, гроф Форгач, у разговору са г. д-р Алаксандром Митровићем, о велеиздајничкој парници у Загребу, рекао је: „In Wien ist man seit langer Zeit überzeugt, dass in Croatien und Slavonien kein Hochverrath besteht.“ („У Бечу су одавно увидјели, да у Хрватској и Сливонији нема велеиздаје.“) То је дало повода „Дубровник-у“, да истакне ове ријечи грофа Форгача и да им посвети нарочити чланак, у коме, крај осталог, читамо и ове редове:

„Колико вриједе подвале и сумњичења државног тужиоца и судија против Србије и њеног владаноца, против Црне Горе и њеног владаноца, није тешко просудити послје објављене изјаве аустро-угарског посланика у Биограду. Све, што се у оптржници и на претресима говорило и говори против Црне Горе и њеног владаноца, против Србије и њеног владаноца, није друго него проста измишљотина државног тужиоца, онаких судија и њихових господара, које државни тужилац и судије несавјесно и непоштено хоће не само да слушају, него и да иду преко њихових савјета и наредаба. Колико све то може да помогне угледу и достојанству аустро-угарског судства, које пред страним свијетом изгледа као цјелина, није тешко погодити и казати.“

Кад велике издаје нема, — а сада се увијек можемо позивати на изјаву најнадлежније личности, аустро-угарског посланика у Биограду, — у читавом загребачком процесу не улазе га ништа ни Србија ни Црна Гора, како на силу Бога хоће да прикажу државни тужилац и судије у Загребу. Ријечи аустро-угарског посланика Форгача дру. Митровић најбоља су сатисфакција за све подвале и сумњичења у овом послу и са службене и са несљубене стране у Загребу против Црне Горе и Србије. Оне најбоље доказују, што смо ми увијек говорили и што је г. Митровић у својим извјештајима из Загреба и у успоменама из Загреба и Биограда непрестано наглашавао, да је читав тај процес проста измишљотина, без икакве основе и оправдано разлога. То је сада потврдило лице, које је добро упућено у све велике и мале тајне аустро-угарске политике, а чија је вјеродостојност несумњива. То је потврдило лице, које је, по својој дужности, морало да пази и које је називо на све што се могло радити против Аустро-Угарске. Његова је ријеч мјерадавна и она убија све, што би се ма са које стране изнијело против оних наших мученика у загребачким казаматима.

И сада можемо и морамо, на име правде и човјечанства, питати: Кад аустро-угарски најмјерадавнији кругови знаду, да у загребачком процесу нема велике издаје, и кад то своје знање и увјерење отворено кажу људима, који су се заузели за невинне жртве, докле ће она 53 честита и поштена Србина чамити у тамници? Неће ли једном престати брука, која се већ преко године бије по Хрватској и Сливонији са умишљеном и извјештаченом великом издајом? Ко ће оним честитим Србима, чије су се куће до темеља ископале, надокнадити материјалну штету а да о моралној и не говоримо, јер за њу нема накнаде у новцу?

Познато нам је, да у Хрватској и Сливонији нема закона зато. А и да га има ко би га примјенио? Зар судије, какви су они у Загребу? ...“

На ово имамо да додамо и то, да је гроф Форгач ове исте ријечи изговорио и пред проф. Масарићем.

Лијепа лекција Мађарима

Међународни међенички конгрес отпочео је свој рад у Будим Пешти, али јако окрњен. На њему нијесу Срби, Хрвати, Словени, Румуни и др. Нијесу ни Чеси. И док су сви ови народи демантирали противу Мађара одступношћу својом Чеси су спремили и нарочити меморандум, који ће се раздијелити свима учесницима конгреса како би били обавијештени због чега Чеси на конгресу не учествују. Меморандум је на француском језику и он садржи ову изјаву:

Чешки љекари не могу бити тамо, гдје нема њихове ближе племенске родбине, нити уживати гостопримства народа и државе, гдје је претежна већина запостављена.

Наука и васпитање нијесу искључиво створени за уже кругове, него за шире слојеве народа.

Тако овај пошљедњи међународни конгрес није био држан само за капацитете, него су биле позване да учествују све народности. Ове године напротив спречава се учешће у Угарској народностима, које нијесу мађарске, а особито Словацима. Овај народ нема виших, средњих, а нити елементарних школа, јер противкултурни дух угарске државне идеје не дозвољава властите културе народима, који не говоре мађарским језиком.

Меморандум говори даље о прогонима у Угарској и спомиње, како се тамнице pune политичким кривцима.

Против ове реакције чешки љекари морају дигнути свој глас, као што је то учинио Ђерисон, племенити поборник за мир и слободу, као што је то учинила сва европска јавност против ове реакције, са којом је у савезу загребачки процес.

Чешки љекари сматрају својом светом дужношћу, да дигну копрену са ове љаге у уставној Европи и да на праву мјеру редуцира лажне вијести о тобожњој срданости и великодушности Мађара. Чешки су љекари увјерени, да би и љекари и других народа исто то учинили, кад би те околности као они познавали.

Меморандум су потписали:

Др. Јарослав Хлава, члан господарске куће, декан медицинског факултета чешког универзитета у Прагу;

Др. Матија Пешина, председник чешког одјелјења у словенском љекарском одбору; и

Др. Патинек, председник средишњег савеза чешких љекара у Ческој, Моравској и Шлеској.

Српство

Изасланик српске војске. Војним мавеврима у Француској присуствоваће као изасланик српске војске начелник министарства војног Стево Хаџић. Он је већ отпутовао у Француску.

Српски збор у Америци. Заузимањем проф. Пушина, у Клевланду, Америци, држаће се 1. септембра све-српски збор, који има за задатак да сва српска удружења у Америци споји.

Аустро-угарска банка у Сарајеву. До године аустро-угарска банка отвара своју филијалу у Сарајеву како би и она са своје стране „усрећила“ српски народ у Босни.

Словенство

Бугарски консулати. Краљевина Бугарска је имала до сада у отоманској империји неколико трговачких заступништва — агентура, те их је сада претворила у консулате. У Солуну је сада генерални консулат, Битољу, Скопљу и Једрену консулати, а у Серезу вице консулат.

Мађарске гимназије у Хрватској. У Угарској се ради на томе, да се у Хрватској отвори мађарска гимназија, у којој би била настава на мађарском језику. Све боље од болег!

Састанак у Љубљани. Покренута је у Словеначкој идеја, да се сазове у Љубљани југославенски католички састанак, на коме би узели учешћа и Чеси.

Распуштање чешког сабора. У Бечким мјеродавним круговима влада мишљење да ће чешки сабор бити распуштен, ако се не буде постигао споразум између Чеха и Нијемаца.

Из Босне и Херцеговине

Нишан

Гацко, 5. августа

Аустриско босанско-херцеговачка управа узела је на „Нишан“ и нас Србе у ко-тару гатачком, и од прогласа анексије Босне и Херцеговине поче нас мушкетавати, тридесет и више метиу у гвожђа у мостарску тамницу, узе нам наша имања у новчаним глобама, а сада нас својим „наложима“ стаде давати и котарски предстојник у Гацку, Бергер. Он је сазвао све кнезове и онда им држао овај говор:

Кнезови, ви Гачани, видим да мухамеданци виши број имају намјеру иселити у Турску, те ће њихова непокретна имања куповати земаљска влада. Знајте ни један рођен Гачанин не смије непокретна имања исељеника куповати!

Влада ће на имања исељеника насељавати људе из старе Аустрије. Кад вам буду Нијемци комшије, од њих ће те се научити све што је добро, како треба земљу радити, могу се ваша дјеца нау-

чити њемачки говорити, и за пола или један вијек бити ће те културни као што су и Нијемци у монархији.

Кад вам буду Нијемци „комшије“, од њих ће те се научити ви Гачани како треба да сте вјерни нашем премилоством Цару и Краљу. Показасте се невјерни кад превишњи указ би, да Босна и Херцеговина су наслједство хабсбуршке династије.

Криво ви што не припадосте Црној Гори, те ви: хајдемо (предстојник ово изговори подругљиво) дигнути устанак, да гонимо Шваба.

Ви први од све Херцеговине; за што? Ваш првак и велики Србин Митар Говедарица, коме ви славу до неба дижете, викаше вам: на ноге, да дигнемо Шваба! Ми смо отјерали и силнога Султана и на њ покрнули Велуку Русију, а камо ли да не отјеремо „мртвога“ Шваба.

Пријетећи, који не би хтио ускочити у Црну Гору, а може пушку понијет', треба га одмах убит' и кућу му запалит'. Чуо сам, да је прешао у подајство црногорско, као да се још нада, да ће Гацко бити црногорско.

Мене се доказивало, да Митар хоће да је „велики Црногорац“, да агитира много у народу, да завађа народ на мржњу противу монархије, и да тражи од народа, да се учини „устанак“. — Ја сам се према њега политички држао. Ставио сам над њим политички надзор, дао сам на знање војничкој команди у Автовцу, али вјешто нам умаче, побјеже у Црну Гору.

Ви Гачани, знате сада колико вам је добра за ваш устанак. Вама је свијетиња вјешала, мушкетовање, тавница, глобљавање и т. д. да познате што је мртви „Шваба“.¹⁾

Затим љутито предстојник скочи и оде у своју канцеларију.

Има ли игдје зулима, као што га чини Аустрија нама Србима у Гацку, а нијесмо јој ништа криви? Хоће вјешалима, мушкетањем, тамницом, глобљењем ит.д. да отме наша огњишта, да несели из Аустрије Нијемце.

Хоће да нас отјера у туђину, а што би остало, да мора бити Нијемац.

Како је аустриска управа у нас у Гацки почела, патрера ће нас Србе још и на горе, само нека не заборави да ми добро знамо оне: „Од туђега туга бие“ „Вода ће протећ“, камен ће остати“ „На муци се познају јунаци“.

Гачанин.

ПРИВРЕДА

Пољопривредни извоз из Аргентине. У првој половини ове године није се извезло из аргентинске републике толико множина пољопривредних продуката, колико у исто вријеме прошле године, али су ове године цијене цераала биле много повољније, тако да је за мању количину продукта ушла у Аргентину већа свота новца.

У првој половини године 1908. извезло се из Аргентине 5,250.000 тонелада пољопривредних продуката, а у истом времену ове године тек 4,850.000 тонелада. Дакле 400 хиљада тонелада мање.

Извоз се дијелио по продуктима овако:

	1908.	1909.
Пшеница	3,100.000 тон.	2,400.000 тон.
Кукуруз.	900.000 „	1,200.000 „
Лан . . .	850.000 „	800.000 „
Јечам . .	400.000 „	450.000 „

Али и ако је било извезено 400 хиљада тонелада мање, то је ипак у првој половини ове год. ушло у земљу 19 милијуна 250 хиљада печа више, него ли у истом времену прошле године, што се само има захвалити много бољој цијени продуката. Из шљедеће таблице могу читаоци најбоље увидјети, колико је средња цијена цераала по тонелади ове године боља него ли прошле.

	1908.	1909.
Пшеница	\$ 85 по тон.	\$ 115 по тон.
Кукуруз.	\$ 60 „ „	\$ 60 „ „
Лан . . .	\$ 115 „ „	\$ 130 „ „
Јечам . .	\$ 55 „ „	\$ 70 „ „

Уз ту је цијену лањске године за 5,250.000 тонелада извезених пољопривредних продуката ушла у Аргентину свота од 437,250.000 печа, а ове године за мању количину, то јест за 4,850.000 тонелада, много већа свота: 456,500.000 печа. По томе се дакле Аргентина нема што тужити, што јој се у првом полугодшту, ради

¹⁾ По могућности исписујемо говор његов онако како га је изговарао са свима погрешкама

разних узрока смањио извоз цераалних продуката, јер је фактично прама лањској години она на добитку од 19,250.000 \$, и ако је извезла 400.000 тонелада мање.

Дневне новости

Отпутовала у Париз. Њ. В. Књагиња Наталија отпутовала је у Париз у походе Свome брату.

Отправник послова. Као што Кор. Биро јавља, за отправника послова Енглеске на Цетињу постављен је г. Хенеј Беримо.

Допутовао. Г. Јован Пламенац, министар унутрашњих дјела, синоћ се повратио из Црмнице, гдје је на одсуству био.

Професор Масарик на Цетињу. Бавећи се ових дана у Боки Которској г. д-р Т. Г. Масарик, професор и чешки посланик у бечком парламенту, допутовао је на Цетиње у сриједу у вече, а јуче отпутовао. Како му се овим доласком на Цетињу пружила прилика да се на лицу мјеста обавијести и лично увјери о правом стању ствари, држимо да ће своје досадање мишљење о Црној Гори промијенити и да ће заузети са свим супротно гледиште у ствари велеиздајничког процеса, пошто је до сада био на сасвим кривом путу. Послије свега овога г. Масарик ће најбоље посвједочити колико му је до истине стало.

Отпутовао. Јутрос је отпутовао са Цетиња г. д-р Александар Митровић, адвокат из Книна и посланик на далматинском сабору. Он је имао част да буде за вријеме свога боравка на Цетињу примљен од Њ. Кр. В. Књаза Господара, а ради обавјештења о велеиздајничкој парници походио је све министре, као год и друге угледне личности, информишући се и код оних кругова који нијесу блиски влади. Г. Митровић је са Цетиња отпутовао у Боку својим бирачима, а одатле ће у Книн. Срећан пут!

Пропаст свијета. Американци су у опште познати као екстремни људи, истичући се својим оригиналностима. Један од њих је, као што смо раније саопштили, пронашао, да ће 2. септембра по новом (20. ов. м.) бити пропаст свијета. Како је дан по њему заказаног страшног суда прошао, а свијет не само што није пропао, него му ништа ни било није, то ће својим насједањем служити за подсмјех. Зато њему за утјеху и оправдање истичемо, да и ако тај дан није коначан био, ипак је обиловао великим елементарним непогодама, јер је, бар на Цетињу, тада киша лила као из кабла, а грмљавине је толико силне било, да је изгледало као да се небо проломило. И тако ако није баш тачно погодио, ипак је нешто могао неприродно наслутити, те му се у будућем истраживању не може довикнути: Hand off!

Путници на Цетињу. Ради статистичког прегледа путника, који су ове године долазили на Цетиње, отпочели смо доносити имена свију тих путника приспјелих од 1. априла, а и у будуће ћемо их редовно доносити. Да бисмо што раније извршили ово изношење цијелу четврту страну посветили смо томе, због чега смо били принуђени да из овога броја изоставимо подлистак, као год и друге ствари.

Народно здравље

Брзина ногу. — Брзина човјечијих ногу је сразмјерно мала. Њенак и прибрзом ходу пријеђе за један секунд 1-7 метара. У јаким трку може човјек за то вријеме пријећи: ако дуже трчи 2,6 м. а ако мање трчи 1,2 м. у секунди. Само при калмању

на калмаљкама пријеђе 10 м. Кол. пријеђе у јаким трку 23 мет. у секунду, а јаства у брзом лијету 67 м. Сленило од пушења. — Љекарима је већ давно познато, да се и од пића и од дувања може ослијепити, али се мислило, да је у томе алкохол опаснији од дувања. По новијем родовима у томе питању пазати све јасније, да је дуван за влд опаснији од алкохола. Нарочито је утврђено, да лица, која много пуше, најчешће ослијепе између 56 и 60 година свога живота, и да је свугдје, гдје се дуван јаче тропи, ослијепило много чешће.

Кад се купах, не отварај очи у води. — При купану хоће по гдје који и да се загнури. Против тога не бисмо имали шта рећи, да многи не мисле, како ће добро учипити и своје очи осланити, ако их и у води држе отворене, а то је погрјешено. Ма како да је вода чиста, ипак у њој има прилично нечистоћа, која онда у очи уђе. Сем тога вода — као свако страпо тијело — очи дражи. Зато су такви јунацима иза купања очи обично пррене — закрваљење. Ако сад у тако закрваљењу око уђе мало више прашице, или ако је већ из воде у њега доспјело каквога муља или друге нечистоће: онда ово раздражање и првенило може лако проћи у запаљење. На тај начин је, дакле, најлакше добити катар у очима.

Ситнице. — За старе људе нијесу новосе плапке, ако већ од дјетинства нијесу на њих навикли. — Највише се папке трбух од кнејелог (класног) тијеста, зеља, свјежа хљеба и јаја. — Ко се клопи нечистоће, чува своје здравље. — Кора од хљеба боља је за зубе него средина. — Бјежи од жепе ако си папик.

Књижевност

Књижевни оглас. Глиго Н. Пејановић из Подгорице, објављује: „И ове, као и прошлих година дао сам у штампу календар „Зета“ за годину 1910. Издање календара „Зета“ приредиће се особита пажња. На техничку страну израде, положена је такође особита пажња. Календар „Зета“ уз то је и за наше прилике најбољи и најзгоднији календар. — Календарски дио биће потпуно уређен и удшен тако, да ће моћи врло згодно послужити као *поучна књига у многим приликама*. Поред календарског дијела, ући ће *ове године и забавни и поучни дио са најодабранијим програмом*. Израда ће бити врло укусна *с начеоном сликом* Њ. В. Књаза Мирка. Календар ће бити готов у другој половини мјесца октобра. Цијена је само 60 пара. *Прејродавцима календара дајем знатан попуст, па их молим, да ми се јаве на вријеме са поручином*. Родољубиве растураче српске књиге, молим, да ми буду на руци и да ми се јаве са адресом. Умољавају се сви родољуби, да потпомогну, да се календар „Зета“ што више рашири у народу. Претплатници ће добити календар о трошку издавача. Све поруџбине треба упућивати на адресу: *Глиго Н. Пејановић*, Подгорица.

ИЗ БИЈЕЛА СВИЈЕТА

Ради кромпира отац убио сина. Житељи мјеста Скрљев-бријег крај Златара у Хрватској имали су грозан приказ прошле недјеље. Томо Прлај старији одавно је био већ у завади са дјецом својом. Рано у јутро дође син му Стјепан, који је иначе у служби златарског трговца Јанка Геца да жени наконка кромпир, што јој отац браио. Отац забрани копати кромпир и сину Стјепану. Но Стјепан је копао даље, пошто му жена јести мора. Ну отац похити кући и дотрчи са ножем у руци на Стјепана и прободје га нешто ниже срца. Стјепан се поче бра- нити, ну отац убодје сина и по други пут; кажу да га погодио у срце. Стјепан издише а отац му би доведен по оружницима у затвор.

Чудна операција. У бостонској некој болници довршена је ових дана необична хируршка операција: потпуна реконструкција људског лица. Операција, која је побудила чуђење, обављена је на младом неком Талијану по имену Стефано Калабро и трајала је не мање од 3 године. Љекар, који је са великим стрпљењем и сиретношћу провео ову операцију је д-р Карл Портер. Он није имао на-кане као они љекари, који по занимању „пољеншавају“ лица, већ је само хтио показати, шта је хирургији данас могуће. Талијану Калабру је сада 25 година. Прије четири година задобио се је тешких опекотина за вријеме неке експлозије. Лице, врат и чело му је посве опржено и изнакажено. Сада је изашао Калабро из болнице са новим челом, вратом и лицем. Талијан је најмање 30 пута кало-роформиран и онда опериран. Лице и врат му је постепено „обучено“ дијеловима праве коже, коју су отпарали на другом месту његовог тијела. Највећа је потешкоћа била при надомјештану коже на глави и успостави косе. Но и то је успјело тако добро, да Калабро сада има љеншу косу него ли је имао прије експлозије. Калабро се упутио своме брату, те ће се банити гајењем живина, ако му то не успије, показиваће се свијету као куриозум, а онда ће сигурно „заслужити“ више новца.

Списак странаца приспјелих на Цетиње од 1. априла до 20. августа 1909. год.

Гранд Хотел: Д-р Ђ. Абт с госпођом, лекар из Париза; Е. Кокола, прив. из Котора; д-р А. Мол, лекар из Берлина; Н. Карлеон с госпођом, инжињер из Данцига; Е. Каљи, инжињер из Ђенове; Рубин де Серван, мајор из Софије; Ф. Генте, новинар из Берлина; Де Хенгер, трговац из Цириха; К. Клинеберг, новинар из Беча; д-р Х. Себрон с госпођом, лекар из Париза; Е. Мерени, проф. из Терана; Шегвић, предузимач из Сплета; С. Петровић, прив. из Сплета; Кр. Николаисен, прив. из Кристијаније; Ђ. Кобан, трговац путник из Трста; д-р Ф. Енгел с госпођом, лекар из Салцбурга; Р. Ф. Сетон, прив. из Абернета; д-р Ф. Векед, лекар из Беча; Р. Баул, прив. из Беча; А. Сабатка, прив. из Беча; Ф. Ори, прив. из Брехена; М. Волман, прив. из Глазгова; Е. Волман, прив. из Глазгова; д-р Ф. Хануа, лекар из Лује; А. Инели с госпођом, прив. из Канаде; Р. Ганек, трговац из Скадра; Де Смауре, прив. из Лијежа; А. Шкези, прив. из Љеша; Е. Парана с госпођом, прив. из Париза; И. Алексин, типограф из Мостара; Ј. Дерио, фотограф из Ђенове; Н. Лека, прив. из Скадра; Ђ. Бинаку, прив. из Шаље; К. Ђуrowsки, прив. из Котора; В. Адрене с госпођом, прив. из Болоње; Т. Каптас, прив. из Лондона; У. Мале Кадони, чиновник из Бари; Н. Јанковић, чиновник из Новог; Е. Казортелли, трг. из Бари; д-р Грист, лекар из Лондона; А. Балинг с госпођом, прив. из Лондона; Кап. Бати, прив. из Лондона; Ф. Бибу, прив. из Лондона; Г. Перица, трговац из Трста; Ј. Анценберг, прив. из Лондона; К. Александар, прив. из Беча; Е. Содет с госпођом, прив. из Беча; М. Ропш, прив. из Рима; Г. Јанош, трг. из Будимпеште; Ф. Вежлан, прив. из Лондона; Г. Хениг с госпођом, прив. из Хајделберга; П. Георг, прив. из Берлина; Ф. Мидлет, прив. из Лондона; А. Хони, учитељ из Брна; Р. Јановски, учитељ из Прага; Ј. Туска, учитељ из Моравских Острвица; Р. Братовски, прив. из Прага; Е. Шмит с госпођом, прив. из Берлина; Х. С. Кресвен, чиновник из Париза; Ј. Супан с госпођом, прив. из Клагенфурта; Г. Јакић, инжињер из Рима; Ј. Кабау, прив. из Трста; К. Ђуrowsки, прив. из Котора; д-р Г. Печедон с госпођом, прив. из Њемачке; А. Клавнот, адвокат из Луцерна; П. Тагенберг, адвокат из Берна; Ј. Албер с госпођом, прив. из Њемачке; А. Пол, прив. из Њујорка; Р. Мом, прив. из Париза; К. Давис с госпођом, прив. из Санфранциска; Н. Асубрт, инжињер из Скадра; Ј. Смерка, новинар из Прага; П. Скала, новинар из Прага; В. Вашин, прив. из Прага; А. Шварц, прив. из Беча; А. Кауфер, чиновник из Будимпеште; У. Ј. Масерти, прив. из Трста; д-р А. Бармонди, лекар из Рима; С. Карлин с госпођом, Хакинг, Фуџис, Дорс, Агстерс, Блинкар, Јакоби, Лакс, Линг, Напер, Навер, Шлисер, Куртон, Јустис, Андерсон, Талферон, Легрос, Лидле, Елкини, Витлеј, Гардинер, Паул, Г. Бровинг, Г. Еври, Г. Мелер с госпођом, Г. Хале, Уивин, Краиг с госпођом, Веб с госпођом, Валкер, Хирт, Шарп, Коланне, Винганте, Рависаг, Досе — сви из Лондона — Куковим предузећем; У. Масерти чиновник из Трста; Бовеш Дуглас, прив. из Единбурга; др. А. Берланди, прив. из Рима; Вилеј с госпођом, Џаксон, Раили, Хендесон с госпођом, Халдане, Клаир, Емендроф, Клинен, Мибиер, Ален, Рослинг с госпођом, Шмит, Витехад с госпођом, Арпен, Лавлеј с госпођом, Гилшур, Ади, Бури, Милнес, Вантисон, Ритенире, Марган с госпођом, Девениост, Шат, Бирон, Дилаишер с госпођом, Беван, Валкер, Вербиртон, Теб, Дипрек, Синклаир, Баргео, Досе, сви из Лондона — Куковим предузећем; А. Шрам, прив. из Беча; Ковачевић, трг. путник, из Трста; Х. Каста с госпођом, трг. из Минхена; Р. Пирсон, прив. из Њујорка; А. Херман, трг. из Њемачке; Б. Винсвагер, прив. из Минхена; Ј. Манлиер, прив. из Беча; К. Лоит, прив. из Беча; В. Гета, прив. из Трста; Ад. Аберкон, прив. из Хамбурга; барон Шреде, прив. из Хамбурга; А. Крошпоп, прив. из Минхена; Шерминке, прив. из Лондона; Х. А. Берсон с госпођом, прив. из Лондона; Е. Брок, прив. из Лондона; Фриш Менде, прив. из Беча; А. Менде, чин. из Аустрије; Л. Брод, трг. из Беча; М. Бестеркил, прив. из Париза; И. Бајић с госпођом, музичар из Новог Сада; Г. Перица, прив. из Трста; Фоиле с госпођом, прив. из Ирланда; Ј. Јежек, инжињер из Прага; Ђ. Клони, прив. из Берна; В. Вајлер с госпођом, прив. из Штрасбурга; И. Калјеван, прив. из Котора; Ф. Мада, прив. из Сплета; Ј. Бјеладиновић, прив. из Рисна; А. Јут, прив. из Беча; др. Фолбер с госпођом, лекар из Берлина; С. Аншну, трг. из Трста; Ј. Делавре, прив. из Хавра; др. З. Сина,

лекар из Берлина; А. Боливати, прив. из Трста; А. Врита, прив. из Њемачке; др. З. Пол, лекар из Аустрије; Ф. Солржи, прив. из Чешке; Ј. Хермир, прив. из Чешке; Ђ. Вилон, прив. из Лондона; Валкинер, прив. из Лондона; А. Мерх, прив. из Беча; др. Б. Холман, лекар из Болеславе; Ј. Јермер, судија из Болеславе; А. Брод, трг. из Беча; М. Фролинд, трг. из Беча; Б. Холман, прив. из Болеславе; У. Каменаровић, чин. из Доброте; А. Чермак с породицом, прив. из Берлина; Ј. Најман, прив. из Берлина; К. Стадиа, инжињер из Анконе; А. Најбер, прив. из Прага; др. Шиф, лекар из Берлина; К. Вајнбергер, прив. из Беча; Ф. Лајтер с госпођом, новинар из Беча; Маке Волм, вице консул из Аргентине; Ђ. Ф. Фрајде, прив. из Стетина; Ф. барон Кампа, прив. из Дубровника; К. Ксенде, прив. из Дубровника; Барон Камен, посједник из Париза; И. О. Бриан, посједник из Француске; Ђ. Цалингер, прив. из Беча; Ф. Дворжак с породицом, прив. из Поле; Л. Армам, прив. из Минхена; К. Штајн, адвокат из Беча; Р. Најзим, прив. из Дубровника; А. Мазовски, прив. из Лавова; Куртис, прив. из Санфранциска; М. Б. Краљ, прив. из Приморја; К. Дворски, прив. из Гориције; Г. Калт, прив. из Лондона; г-ђа Е. Едвард, прив. из Ротердама; Л. Нинчек, прив. из Дрездена; А. Роте с госпођом, сликар из Берлина; В. Ј. Пјеротић, поглавар из Сплета; Д. Највохард, посјед. из Чешке; Х. Вилгелн, прив. из Швајцарске; М. Гомберт с госпођом, адвокат из Њемачке; А. Мтерк с фамилијом, адвокат из Фиуме; Ј. Ајнигал, трговац из Будимпеште; Мареш, трговац из Фиуме; К. Котер, прив. из Минхена; Ј. Мален, прив. из Виртемберга; С. Јан с госпођом, прив. из Париза; К. Кајтош, прив. из Брна; Сулејман ефендија, прив. из Трста; Ј. Китес, инжињер из Болеславе; М. М. Соколовић, лекар из Качра; Н. Михаиловић, чин. из Новог Сада; К. Илдеу, директор, из Болеславе; В. Преберијевић, прив. из Будимпеште; Ј. Томић, прив. из Граца; Ј. Приклер, трговац из Бендорфа; О. Банг, новинар из Мостара; др. Ф. Валиш, лекар из Минхена; К. Вожебал с госпођом, чин. из Прага; А. Редух, чин. из Чешке; А. Навал, поштар из Чешке; г-ђа Доцети, прив. из Париза; др. В. Гаслер, лекар из Беча; С. Марковић, трговац из Беча; А. Ђакомели, прив. из Монтане; др. У. Шретер, лекар из Беча; А. Перет, прив. из Париза; П. Гвадет, прив. из Париза; А. Бриот, инжињер из Француске; А. Шеимод, прив. из Нице; Ј. Перонио, трговац из Рима; С. Тани, чин. из Рима; Ј. Гераш, прив. из Нице; Л. Матер, С. Ковачевић, трговац из Трста; Р. Клауз с госпођом, мин. саветник из Беча; О. Полта, чин. из Прага; В. Пекин с госпођом, прив. из Париза; Р. Жуткић, трговац из Котора; Р-ца Попи, прив. из Чикага; Г-ца Њуков, прив. из Бостона; Књаз Ф. Лихтенштајн, прив. из Беча; Књаз Алфред Лихтенштајн, прив. из Беча; Ф. Лајден, прив. из Лондона; С. А. В. Абот с г-ђом, прив. из Рима; В. Ивал Буроне, прив. из Лондона; А. Канорагов, прив. из Москве; др. Ф. Рунгер, лекар из Граца; А. Вершеб, дворски савет. из Аустрије; Е. Фреце, прив. из Аустрије; П. Бормин, прив. из Њемачке; А. Шулејал, чин. из Њемачке; Ј. Шварц, тргов. из Загреба; А. Панефрелио, прив. из Бари; др. Р. Фоа, лекар из Рима; г-ђа Икне, прив. из Енглеске; Х. Вабе с госпођом, прив. из Беча; г-ђа Нантуф А., прив. из Шкотске; Л. Цуц, прив. из Беча; К. Маруис, лекар из Атине; г-ђа Пашет, прив. Б. Ваиглос, прив. Р. Равет с госпођом, прив. Л. Русон, прив. сви из Париза; Т. Корadini, инжињер из Бари; Л. Костатино, прив. из Беча; В. Лоренц, инжињер из Будимпеште; Г. Гошерле, прив. из Брисла; В. Краус, хемичар из Граца; др. А. Хоке и брат, чиновници из Беча; Ђ. Саримић, прив. из Трста; Р. Клоос, прив. из Берлина; Ј. Н. Мум, прив. из Енглеске; г-ђа Р. Е. Мум, прив. из Енглеске; Л. Лудвиг с госпођом, инспектор из Брна; С. Аскику, трг. из Скадра; А. Лерко, инжињер из Бари; А. Анто, шавац из Скадра; Т. Медар, кам. из Дубровника; Е. Кан, трг. из Беча; др. Г. Улман с госпођом, директор из Беча; К. Ислари, прив. из Њемачке; Х. Херман, прив. из Берлина; М. Рена, фабрикант из Беча; А. Јовић, посједник из Далмације; Д. Мијовић, посједник из Далмације; А. Фиала с госпођом, чиновник из Чешке; Ј. Крепчик, чиновник из Чешке; др. А. Микушек, проф. из Чешке; Књаз А. Гика, прив. из Париза; Х. Филел, правник из Минхена; Х. Шенбах, философ из Минхена; Х. Фирстенберг, фил. из Минхена; Ш. Кибус, чиновник из Будимпеште; С. Либлинг, дворски пјаниста из Берлина; А. Бергер, чиновник из Будимпеште; П. Горман, секретар из Париза; О. Хубер, чиновник из Будимпеште; Вирвон с госпођом и кћерком, прив. из Француске; Р. Марић, трг. из Трста; А. Алберт, прив.

из Њемачке; Е. Демант, прив. из Њемачке; Р. Штадла, трг. из Трста; А. Руденштајн, трг. из Трста; С. Марковић, трг. из Беча; Ф. Кун, прив. из Њемачке; Гурније с госпођом, прив. из Париза; К. Барт с госпођом, прив. из Хамбурга; М. Пацел, трг. помоћник из Котора; др. Ј. Подвимиен с госпођом, адвокат из Чешке; Р. Алене, трговац из Сарајева; К. Ђуrowsки, трговац из Котора; Л. Фрашери, секретар из Цариграда; А. Унић, прив. из Трста; Х. Крауз, трг. из Минхена; г-ца Ј. Крауз, прив. из Енглеске; Л. Лани, инжињер из Енглеске; г-ђа Мели, прив. из Калифорније; Р. Гиблон, прив. из Америке; г-ђица Хустон, прив. из Америке; Д-р Лабау, чин. из Беча; К. Кантони, трг. из Трста; Д. Латин, трг. из Чешке; К. Лени, прив. из Беча; А. Дафити, прив. из Беча; В. Краварев, дипломат из Софије; г-ђа В. Атевош, прив. из Филадельфије; Г-ђа М. Е. Клерсон, прив. из Филадельфије; Ј. Беард, прив. из Филадельфије; Р. Сулцер, трг. из Хамбурга; М. Фриц, прив. из Хамбурга; В. Тајхмер, прив. из Хамбурга; Д-р О. Хегеман, философ из Њемачке; Е. О. Хегеман, приват. из Њемачке; Р. Најман, чин. из Њемачке; Р. Веван с госпођом, чин. из Прага; Л. Клајн, адв. из Беча; С. Пасквали, трг. из Сплета; Д. Шајин, ђак из Мостара; А. Миниш, трг. из Далмације; А. Радић, механичар из Дубровника; Ф. Говедар с госпођом, литограф из Љубљане; Р. Фалиор са госпођом, приват. из Њујорка; г-ђа Фретинг, прив. из Филадельфије; О. Тлерт, прив. из Котора; Р. Ванген, прив. из Котора; Ј. Хауст, прив. из Котора; г-ђа Блис Каушур, прив. из Њујорка; г-ђа Д. Е. Ламберт, прив. из Њујорка; К. Франк са госпођом, прив. из Њујорка; А. Бакус, прив. из Њујорка; Ј. Мориза, адв. из Рима; А. Брава, адв. из Италије; П. Георгини, адв. из Италије; К. Шмид, прив. из Аустрије; К. Јушби, прив. из Босне; К. Сенио, прив. из Босне; Ј. Вицеус, секретар из Њемачке; Х. Хусен, прив. из Лондона; Н. Крафт, прив. из Беча; М. Филнер, савјетник из Русије; М. Мишонић, официр из Петрограда; Л. Кекић, посједник из Котора; Ђ. Рома, богослов из Аустрије; Ф. Окулус, чиновник из Беча; Кап. Н. Јанковић, чин. из Новог; Д-р Аугустин, чин. из Прага; Д. Шајин с мајком, ђак из Мостара; Р. Сунга, прив. из Италије; А. Катанео, свешт. из Италије; Д. Милеза, трг. из Бари; С. Холцер, прив. из Прага; Ф. Фабрицио, прив. из Трста; О. Цолнер, прив. из Граца; Е. Гангсск, прив. из Зеленике; М. Корб, прив. из Зеленике; А. Екерале, прив. из Лондона; Л. Треприа, прив. из Лондона; др. Т. Брани, посједник из Италије; М. Бруто, посједник из Италије; П. Лобачев, консул из Скадра; И. Буреш, ђак из Софије; Ф. Ђ. Рамбуск, асистент из Прага; др. О. Золер, лекар из Граца; Б. Лит са госпођом, прив. из Њемачке; А. Варакино, прив. из Палове; Л. Пахер, прив. из Б. Пеште; Х. Хартман, прив. из Берлина; Ч. Барбан с госпођом, прив. из Њујорка; Ј. Старевић, прив. из Котора; Ђ. Каменаровић, чин. из Трста; О. Дохани, прив. из Беча; К. Парац, прив. из Котора; Х. Нордлин, прив. из Трста; В. Марк, инжињер из Шведске; Х. Паци, инжињер из Италије; др. П. Ђоси, прив. из Чикага; г-ђа Б. Е. Лијер, прив. из Енглеске; Г-ђа Санфорд, прив. из Енглеске; Г. Суботић с кћерком, прив. из Биограда; А. Кофел, чиновник из Беча; П. Срденић, чин. из Котора; А. Унић, прив. из Трста; Е. Николић, инжињер из Задра; К. Корadini, инжињер из Италије; К. Кантони, прив. из Трста; Н. Иван-беј, новинар из Скадра; Барон Гизл, војни пуномоћник из Цариграда; И. Хилзнер, прив. из Аустрије; Е. Свагровски, трг. из Прага; Ф. Нувик, трговац из Прага; Ф. Ђакса, трг. из Далмације; Р. Сјеран, трг. из Мостара; Ј. Нулиг с кћерком, трг. из Мостара; К. Меркеп, трг. из Билеће; Ј. Бурановић, трг. из Мостара; Р. Клели, тргов. из Берлина; А. Котвана, машиниста из Милана; Ђ. Кнер, прив. из Беча; С. Шошолин, инжињер из Прага; Б. Марк, посједник из Прага; Ф. Лаштенгер, чин. из Сарајева; Робертсон с кћерком, прив. из Лондона; Н. Детони, прив. из Б. Пеште; Л. Пахер, трг. из Мостара; Д. Линовић, посјед. из Книна; Ф. Галасо, пр. из Котора; Ф. Шенвалд, прив. из Трста; Ј. Де-Микели, прив. из Сплета; Е. Немирова, прив. из Одесе; В. Грем, шофер из Торина; С. Санд-беј, вице-консул из Цариграда; Д. Завојани, прив. из Бари; М. Крајзлер, прив. из Беча; Е. Андрес, прив. из Њемачке; Р. Криел, прив. из Њемачке; П. Лобачев с госпођом, консул из Скадра; Л. Кармелић, директор из Трста; Н. Ђивановић, механичар из Дубровника; П. Флијак, сликар из Дубровника; Ј. Бркић с породицом, трг. из Мостара; В. Киндел, прив. из Прага; Б. Лондер, трг. из Трста; др. А. Тонели чин. из Будимпеште; Р. Дохани, трг. из Будимпеште; М. Стајић и синови, књижиар из Биограда;

Д-р Л. Шати, лекар из Авговица; Ј. Шталнер, прив. из Прага; конте Ђаки, консул из Напуља; В. Лебисо, прив. из Бари; М. Аниканди, прив. из Бари; И. Бркић с фамилијом, трговац из Мостара; О. Геце с госпођом, прив. из Берлина; О. Берман, прив. из Париза; Ј. Ђорђевић, проф. из Србије; Е. Агенс, прив. из Лондона; М. Тапавица, инжињер из Н. Сада; Ђ. Береленсан, посједник из Трста; Ф. Ванке, чиновник из Граца; Ј. Фигер, прив. из Беча; Х. Шнајдер, чин. из Беча; Б. Рајман, философ из Прага; Е. Масинор, прив. из Енглеске; К. Видаковић, трг. из Новог; М. Миније, прив. из Лондона; А. Форминек, прив. из Беча; Х. Орбер, чин. из Беча; Б. Леднер, прив. из Трста; Ј. Лофер, прив. из Граца; О. Лушфелд, прив. из Беча; М. Шадегер, прив. из Беча; Л. Луверг, прив. из Беча; А. Силбок, прив. из Беча; Д. Бубало, начелник из Дубровника; Ј. Чајковић, прив. из Новог; З. Мудровчић, ђак из Загреба; К. Синки, прив. из Њујорка; М. Камадлена, прив. из Брна; М. Рађеновић, трговац из Будве; Н. Зеленчић, трг. из Будве; Ф. Сенија, прив. из Будве; Ђ. Ито, механичар из Будве; др. Ј. Швегнес, редактор из Беча; Т. Лукетић, чин. из Приморја; А. Иро, посједник из Приморја; К. Прац, прив. из Прага; Р. Бауф, чиновник из Новог; Ј. Лепентер, трговац из Новог; А. Јакић, секретар из Задра; М. Дворник, надбискуп из Задра; Ј. Милин, фратар из Задра; М. Симовић, прив. из Далмације; Ф. Сејку, прив. из Скадра; Ђ. Тедески, чин. из Трста; Е. Шахек, трг. из Берлина; А. Анчак, проф. из Шлезije; И. Пек, трг. из Будимпеште; А. Луцарина, посједник из Беча; др. Јудвик, прив. из Прага; А. Фишер, трг. из Ленца; Ж. Асанов, трг. из Скадра; Б. Винш с породицом, прив. из Берлина; П. Цуплер, с госпођом, инжињер из Берлина; Ј. Амер, прив. из Прага; Ф. Планике, пјесач из Дрездена; К. Стриглер, капелник из Дрездена; Р. Егер, пјесач, из Лајпцига; К. Валтер с госпођом, прив. из Котора; В. Валтер, прив. из Котора; А. Фидлер с госпођом, прив. из Котора; О. Петрелт, прив. из Котора; Ж. Гранчић, трг. из Дубровника; Б. Живковић, трг. из Тропаље; Ф. Кришке с госпођом, прив. из Беча; А. Николајевић с госпођом, адвокат из Москве; г-ђа Ларва са кћером, прив. из Бостона; Д. Дунда с госпођом, трг. из Трста; А. Декастело, прив. из Беча; В. Доцели, проф. из Прага; Л. Гатин, секретар из Париза; К. Матезов, прив. из Прага; Е. Мазин, прив. из Прага; Ф. Матезов, прив. из Прага; А. Мидек, прив. из Прага; М. Фишер с породицом, прив. из Петрограда; Д. Рашовски, трг. из Б. пеште; М. Буковска, прив. из Прага; Р. Шнајдер, агент из Фиуме; Т. Петковић, министар из Биограда; В. Болотов, пуковник из Петрограда; П. Аумилер, лекар из Минхена; Ј. Тазовић, трг. из Дубровника; К. Хунтичек, прив. из Беча; Е. Рушак, прив. из Сарајева; Ј. Грегор, прив. из Сарајева; Нино Дана, прив. из Торина; Д. Исајовић, адвокат из Далмације; П. Пајор, трг. из Книна; Б. Ђеки с госпођом, трг. из Будимпеште; Д. С. Рас, новинар из Будимпеште; М. Јост, проф. из Беча; Ф. Минкс, прив. из Берлина; А. Страус, трговац из Будимпеште; И. Иванц, професор из Будимпеште; В. Оберт, трговац из Берлина; Р. Огнес, прив. из Америке; г-ђица Итсман, прив. из Њујорка; Ђ. Хорме, приватнијер из Лондона; Р. Бергер, прив. из Хамбурга; М. Клауш, прив. из Хамбурга; Ђ. Теонол, прив. из Хамбурга; П. Козма, трг. путник из Трста; В. Кинден, проф. из Берлина; В. Рад, проф. из Берлина; Р. Ђиповирски, чин. из Беча; др. Ј. Керпшиер, адвокат из Цириха; М. Арманц, инжињер из Нице; Ј. Бамбеле, ђак из Венеције; Х. Бенетен с госпођом, прив. из Берлина; Ф. Ливиг, прив. из Лондона; А. Финцавер, прив. из Пирани; Ђ. Стонер, прив. из Пирани; Р. Оберсон, прив. из Пирани; А. Еберман, прив. из Пирани; Ф. Васенки, прив. из Прага; М. Роберлет, прив. из Прага; др. Бодински, лекар из Прага; П. Ајфал, проф. из Беча; С. Таблер, проф. из Беча; И. Пак, трг. из Будимпеште; А. Гау, прив. из Дрездена; Б. Лајман, прив. из Дрездена; Б. Рајнбау, трг. из Дрездена; А. Јакић, новинар из Трста; А. Лоренц, прив. из Пирани; А. Клајн, прив. из Пирани; М. Доловачак, трг. из Загреба; Р. Герлет, прив. из Пирани; А. Вецлетик, прив. из Билеће; А. Везоли, прив. из Беча; др. К. Гринек, лекар из Новог; Г. Керон, трг. из Нирнберга; М. Скласе, трг. из Нирнберга; К. Краус, секр. из Нирнберга; Ј. Хајланер, чин. из Нирнберга; Л. Милин, прив. из Лондона; Е. Мансбердес, прив. из Лондона; А. Коста с госпођом, директор из Задра; С. Тавић, трг. путник из Дубровника; др. Ј. Ширак, новинар из Будимпеште; др. С. Фезохер с породицом, адвокат из Храда; Форшин, професор из Пардубице; П. Кашина, трг. из Трста.